

Naslov članka/Article:

Strokovna skrb za dobrobit in optimalni razvoj otrok ob prehodu v osnovno šolo

Professional Concern for the Well-Being and Optimal Development of Children Transitioning to Primary School

Avtor/Author:

Tamara Malešević

DOI:

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Šolsko svetovalno delo št. 1/2017, letnik 21

ISSN 1318-8267

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2017

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/solsko-svetovalno-delo/>

Strokovna skrb za dobrobit in optimalni razvoj otrok ob prehodu v osnovno šolo

TAMARA MALEŠEVIĆ, Zavod RS za šolstvo
tamara.malesevic@zrss.si

● **Povzetek:** V prispevku odpiram vprašanja strokovnega (so)delovanja v dobrobit otrok in za njihov optimalni razvoj ob prehodu v šolo, in sicer katere so psihosocialne potrebe otrok ob prehodu, kakšna je pri tem vloga vrtca in šole s poudarkom na vlogi svetovalnih delavcev, kaj vsebujejo ocene pripravljenosti otroka za všolanje in kakšne so možnosti za sodelovanje s starši ob prehodu. Zanima nas tudi razmerje med zagotavljanjem kontinuitete in diskontinuitete ob prehajanju otroka v šolo ter pomen igre na prehodu iz zgodnjega v formalno učenje. Empirični podatki izvirajo iz ankete za svetovalne delavce vrtcev in govorijo o njihovih izkušnjah in mnenjih glede odloga in zgodnjega všolanja otrok. Instrument za starše poda njihove ocene o pomembnosti posameznih lastnosti otrok za lažji prehod v šolo. Predstavljeni so tudi predlogi svetovalnih delavcev za njihovo sistematično in še bolj sodelovalno delovanje, povezano s prehodom otrok v šolo.

Ključne besede: prehod otrok v šolo, ocena pripravljenosti za šolo, odlog všolanja, zgodnje všolanje, portfolio otroka.

Professional Concern for the Well-Being and Optimal Development of Children Transitioning to Primary School

● **Abstract:** This paper raises questions regarding professional (co) operation for the well-being of children and for their optimal development

when transitioning to school, namely what the psychosocial needs of children who are transitioning are; the role of the kindergarten and school in this process, with emphasis on the role of counsellors; what school readiness assessments include; and the possibilities for cooperation with parents during this transition. It is also interested in the ratio between the assurance of continuity and discontinuity as the child transitions to school, and the importance of play in the transition from early to formal learning. Empirical data has been obtained with a survey among kindergarten counsellors, and shows their experiences and opinions regarding children's deferred and early school entry. The instrument for parents gives their ratings of the importance of individual qualities of children for an easier transition to school. It also gives suggestions of counsellors for their systematic and even more cooperative work in connection with children's transition to school.

Keywords: children's transition to school, school readiness assessment, deferred school entry, early school entry, child's portfolio.

Uvod

Zagotavljanje optimalnega razvoja otrok v obdobju prehoda v šolo je skupna naloga različnih strok in institucij. Je sistemsko odvisna od zakonodaje, strokovnega delovanja posameznih institucij in njihovega medsebojnega sodelovanja ter od sodelovanja strokovnih in vodstvenih delavcev s starši.

V Programskih smernicah - svetovalna služba v vrtcih (Čačinovič Vogrinčič idr. 2008) in v Programskih smernicah - svetovalna služba v osnovni šoli (Čačinovič Vogrinčič idr. 2008) so navedena temeljna strokovno etična načela svetovalnega dela: dobrobit otroka, prostovoljnost in zaupanje. Hkrati pa je med temeljnimi cilji svetovalne službe omenjena skrb za optimalni razvoj otroka na prehodu iz vrtca v šolo (prav tam).

Pri prehodu otrok v šolo se za uresničevanje dobrobiti in optimalnega razvoja medsebojno povezujejo strokovni delavci vrtca in šol s strokovnjaki iz zunanjih institucij in s starši. Pri tem izhajajo iz potreb posameznega otroka. Predvsem nas zanima vloga svetovalnih služb vrtca in šole ob prehodu, še posebno v primerih otrok, za katere je predlagana odložitev všolanja. Zanimajo nas priložnosti sodelovanja svetovalne službe s starši ob prehodu v osnovno šolo. Tudi ob tej temi se spomnimo na »filozofijo svetovanja« po Resmanu (1999), ki se za naslanja na znanstvena spoznanja in etični kodeks, šolska politika pa sloni na ideologiji posameznih družbenih skupin.

Pri prehodu otrok v šolo se za uresničevanje dobrobiti in optimalnega razvoja medsebojno povezujejo strokovni delavci vrtca in šol s strokovnjaki iz zunanjih institucij in s starši. Pri tem izhajajo iz potreb posameznega otroka.

1 Prehod v šolo z vidika otrokovih potreb in izkušenj

Področje strokovne skrbi za optimalni razvoj otroka ob njegovem prehodu v osnovno šolo med drugim upošteva:

- območje bližnjega razvoja otroka in zagotavljanje optimalne kontinuitete ob prehodu,
- različne vidike pripravljenosti otroka za všolanje s poudarkom na pripravljenosti za formalno učenje ter pomen otroške igre na tem prehodu,
- aktivno vlogo otroka ob prehodu v šolo v povezavi z njegovimi prevladujočimi čustvi in
- trajanje vključenosti otroka v vrtec in s tem povezanih učinkov vrtca na otrokovo socialno vedenje in razvoj njegove pismenosti.

1.1 Območje bližnjega razvoja otroka in zagotavljanje kontinuitete ob prehodu

Uresničevanje načela individualizacije zagotavljamo s tem, da izhajamo iz otrokove trenutne razvojne stopnje, iz prostora med njegovim aktualnim in potencialnim razvojem (Vigotski 2010) oz. med njegovo trenutno in naslednjo stopnjo k napredku v razvoju. Z namenom zagotavljanja optimalnega napredka vsakega otroka najprej ugotovljamo, kje je območje njegovega bližnjega razvoja - do kod sežejo njegove izkušnje, kakšna je njegova trenutna razvojna stopnja, njegovo predznanje. V nadaljevanju načrtujemo in izvajamo dejavnosti, ki podpirajo napredek do naslednje stopnje v razvoju.

Območje bližnjega razvoja v kontekstu prehoda v šolo za posameznega otroka lahko razumemo tudi kot razmerje med zagotavljanjem kontinuitete in uvajanjem spremembe (diskontinuiteta). Vstop otroka v šolsko okolje, ki prinaša veliko spremembo v otrokovo življenje, avstralski avtorici Dockett in Einarsdottir

(2016) vidita kot priložnost in izziv, ki spodbuja napredek v razvoju. Dvomita, da je maksimalno zagotavljanje kontinuitete za vsakega otroka izključno dobrobit. Ob prehodu v šolo vidita možnosti institucij, da delujejo na kontinuumu med skrajno kontinuiteto in skrajno diskontinuiteto (oz. drastično spremembo). Menita, da je sprememba lahko enako pomemben in koristen ukrep pri zagotavljanju razvoja otroka na posameznih področjih.

Lahko bi sklenili, da za vsakega otroka posebej obstaja pravo razmerje med zagotavljanjem kontinuitete oz. mehkega prehoda v šolo in diskontinuitete oz. uvajanjem izzivov znotraj območja njegovega bližnjega razvoja.

1.2 Pripravljenost otroka za všolanje – pripravljenost za formalno učenje ter pomen otroške igre ob prehodu

Med različnimi vidiki pripravljenosti za šolo je tudi pripravljenost otroka za (formalno) učenje. Watsonova (1996) pripravljenost otroka za učenje razume kot vsakodnevno ujemanje med otrokovimi spoznavnimi zmožnostmi in formalnim učenjem ne glede na starost otroka; vprašanje je, kaj se učiti in kako in ne kdaj (v Marjanovič Umek 2006). Po Watsonovi se splošna pripravljenost za začetek formalnega poučevanja začne pri štirih oz. petih letih starosti, ko postopno prehajajo iz naivnih v znanstvene razlage pojmov in dogodkov (prav tam). Igra je dejavnost, ki je notranje motivirana, otrok v njej uživa; pri igri je poudarek na igralnem procesu in ne na doseganju ciljev. Igra ustvarja kontekst za otrokov celovit razvoj skozi spontano učenje in je lahko most med zgodnjim in formalnim učenjem. Bolj igra postaja strukturirana in določena s pravili, bolj se približa formalnemu učenju. Lahko govorimo o igri kot o ključni dejavnosti, prek katere lahko zagotavljamo kontinuiteto ob prehodu. Vsako igro lahko umestimo na kontinuumu od nestrukturirane, od otroka vodene igre, do visoko strukturirane, ki jo vodi odrasli. Različne vrste igre poskrbijo za različna področja razvoja: za kognitivni, govorni in jezikovni, socialni, emocionalni razvoj ter gibalni. Medvrstniška igra in sodelovanje lahko preraščata v eno bolj učinkovitih oblik učenja, v medvrstniško učenje, saj upoštevatva socialni kontekst, socialne interakcije in otroka kot kompetentnega subjekta. Simbolna igra ima še posebno velik pomen za spodbujanje metajezikovnih in metaspoznavnih zmožnosti, saj otrok v simbolni igri dosega višje miselno in govorno delovanje (Marjanovič 2006).

Prehod iz predšolskega v šolsko obdobje je za otroka naravna kontinuiteta, zaznamovana s prehodom od zgodnjega k formalnemu oz. akademskemu učenju.

Za zgodnje učenje so značilni navdušenje, interes in izbira otroka ob aktivni udeležbi skozi igro.

Z vidika nevroznanosti so možgani narejeni za nenehno učenje (Bregant b. d.). Spreminjajo se le načini, kako se (lažje) učimo. Tako zgodnje učenje, značilno za predšolsko obdobje, najlažje poteka skozi igro. Možgane odlikujejo plastičnost in za razvoj kritična obdobja, ko razvoj na določenih področjih lahko poteka z večjim zagonom.

Prehod iz predšolskega v šolsko obdobje je za otroka naravna kontinuiteta, zaznamovana s prehodom od zgodnjega k formalnemu oz. akademskemu učenju.

1.3 Aktivna vloga otroka ob prehodu v šolo v povezavi z njegovimi prevladujočimi čustvi

Znotraj zagotavljanja različnih kontinuitet ob prehodu v šolo je prav usmeriti strokovno pozornost na aktivno vključevanje otroka v različne dogodke in dejavnosti.

Za namen večje udeležnosti otroka v dejavnostih in dogodkih v času priprav, prehoda in uvajanja v šolo lahko izhajamo iz paradigme formativnega spremljanja. Otroke z vprašanji in izzivi ob dejavnostih (s cilji, kot so podaljšanje usmerjene pozornosti, predopismenjevalne ali predmatematične veščine) ter s povratno informacijo vodimo prek medvrstniškega učenja do (samo)evalvacije napredka.

Aktivno udeležbo otroka lahko pričakujemo, če pri njem prevladujejo pozitivna čustva v zvezi s prehodom v šolo.

Hrvaški avtorici Somolanji Tokić in Krekić Majer (2013) sta opravili analizo odgovorov iz intervjujev z otroki neposredno pred vstopom v šolo in po treh mesecih obiskovanja šole. Njuna glavna (in pričakovana ugotovitev) je bila, da so otrokova čustva v času pred vstopom in še nekaj časa po njem

zelo intenzivna, prevladujejo lahko pozitivna ali tudi negativna čustva. Zato se zdi prav, da otrokovim čustvom damo prostor in čas tako v vrtcu kot v šoli in se pogovarjamo o pričakovanjih in prvih izkušnjah s šolo ter čustvih, ki spremljajo te izkušnje. Tako bomo pomagali otrokom, da se soočijo s strahovi in bojznimi pred neznanim, jih informirali in jim pomagali oblikovati bolj realne predstave v obdobju velike spremembe - všolanja - ter prepoznali morebitna nerealna pričakovanja staršev.

Prav je, da otrokovim čustvom damo prostor in čas tako v vrtcu kot v šoli in se pogovarjamo o pričakovanjih in prvih izkušnjah s šolo ter čustvih, ki spremljajo te izkušnje.

Otrok mora biti čim bolj prepričan v svoje moči, da bi lahko v šoli prevladovala pozitivna čustva, ki ga bodo spodbujala v razvoju in učenju.

Otroci se med seboj razlikujejo, in izkušnja posameznega otroka ob vstopu v šolo je neponovljiva. Lahko rečemo, da prehod v šolo za vsakega otroka pomeni priložnost za rast, če upoštevamo njegove individualne potrebe in uravnavamo naše pristope, tako na njegovo kognitivno kot tudi čustveno-socialno raven.

Razvoj porajajoče se pismenosti ugodno vpliva na kasnejšo bralno pismenost.

1.4 Trajanje vključenosti otroka v vrtec in s tem povezanih učinkov vrtca na otrokovo socialno vedenje ter razvoj pismenosti

Pripravljenost otrok na šolo vključuje več vidikov, med drugim tudi socialne izkušnje otroka v skupini in z vrstniki. Zato je za šolo pomemben podatek, kako dolgo je otrok obiskoval vrtec oz. ali ga sploh je.

Vključenost pet in šest let starih otrok v vrtec v letu 2015/16 je bila 92-odstotna (SURS 2016). Slovenske vrtce obiskuje 78 odstotkov vseh predšolskih otrok (SURS 2016). Z vidika vstopa v šolo ne smemo pozabiti na razlike med predšolskimi otroki, ki so bili v vrtec vključeni različno dolgo časa ali pa sploh ne, saj za otroke obiskovanje vrtca ni obvezno. Torej se v slovenskem povprečju 8 odstotkov otrok z institucionalizirano socializacijo in vzgojno-izobraževalnim delom sreča šele ob vstopu v šolo. Te otroke naj bi v obdobju prilagajanja na šolo strokovni delavci šole še posebej spremljali.

O povezavah med trajanjem otrokovega obiskovanja vrtca in socialnim vedenjem otroka ter z razvojem pismenosti otroka govorita dve slovenski raziskavi.

Avtorici Zupančič in Kavčič (2007) sta raziskovali razvoj osebnostnih potez, nebesedne spoznavne sposobnosti in socialnega vedenja v skupinah otrok, ki so se razlikovale po času vključenosti v vrtec. Med drugim sta ugotovili, da obiskovanje vrtca pred vstopom v šolo zmanjšuje verjetnost pojava zgodnjega težavnega socialnega vedenja, ki skupaj z nekaterimi družinskimi dejavniki pojasnjuje nižjo učno uspešnost v prvem razredu osnovne šole. Ugodni vidiki socialnega vedenja se kažejo v višji socialni kompetentnosti in nižji pojavnosti vedenja pozunanjenja (ki se kaže z jezo, agresivnostjo, egoizmom, nasprotovalnostjo) in ponotranjenja (ki se kaže v anksioznosti, potrnosti, osamljenosti,

odvisnosti) ter v izrazitejši osebnostni potezi vestnost odprtost (ki se kaže kot ugodljivost, usmerjenost k dosežku, organiziranost, pozitivno čustvovanje, inteligentnost, odprtost do novih izkušenj, neodkrenljivost).

V raziskavi Marjanovič Umek (2006) ugotavlja, da starost, pri kateri so bili otroci vključeni v vrtec, sama po sebi ni napovedovala večjega napredka v razvoju in v šoli, čeprav nekateri tuji avtorji poročajo o vplivu števila let obiskovanja vrtca na otrokov hitrejši spoznavni in čustveno-socialni razvoj ter na šolsko uspešnost (npr. Anderson 1989, v *ibid.*), kar pripisujejo ustreznim spodbudam vrtca za začetno učenje akademskih spretnosti.

Učinek vključenosti v vrtec na otrokov razvoj in učenje se kaže na področju sistematičnega razvoja porajajoče se pismenosti ter z njo povezane govorne kompetentnosti otroka (pomen razvoja besednjaka, pripovedovanja zgodbe in simbolne igre), saj je vrtec (lahko) nosilec tega razvoja.

Raziskave potrjujejo, da razvoj porajajoče se pismenosti ugodno vpliva na kasnejšo bralno pismenost (Marjanovič Umek 2010). Avtorica dokazuje, da otrokove intelektualne sposobnosti in govorna kompetentnost visoko napovedujejo pripravljenost za šolo, saj pojasnjujejo 51-odstotne variance v rezultatih preizkusa pripravljenosti za šolo (PPŠ) avtoric Marjanovič Umek, Fekonja in Bajc iz leta 2005. Ta je priredba testa šolskih novincev (ŠN) avtorja Ivana Toličiča iz leta 1966 in preizkusa pripravljenosti otrok za šolo POŠ istega avtorja iz leta 1986 (Marjanovič Umek *idr.* 2006).

Vključenost v vrtec ima še posebno pozitiven učinek na pripravljenost otrok, katerih starši imajo nižjo stopnjo izobrazbe.

Lahko sklenemo, da je pomembna vloga vrtca pri razvijanju pripravljenosti za všolanje v zagotavljanju sistematične in v kurikulum integrirane metodologije razvijanja porajajoče se pismenosti. Vloga šol pa je v razširjanju priložnosti za individualizirane in diferencirane pristope opismenjevanja, katerim se bo lahko »prilegalo« čim večje število posameznih otrok.

2 Prehod otrok v šolo in svetovalna služba v vrtcu in šoli

Temeljni strokovni dokument vrtca je Kurikulum za vrtce (1999), ki skozi načela in cilje po področjih dejavnosti zagotavlja zadostno odprtost in avtonomijo izvajanja predšolske vzgoje v raznolikih okoljih in vrtcih, v raznolikih oddelkih in v povezavi z vsakim posameznim otrokom. Strokovni delavci vrtca, ki v letu

Strokovni delavci vrtca, ki v letu pred šolo sistematično opazujejo in beležijo napredek otrok ter v skladu s tem izvajajo dejavnosti v svoji skupini otrok, lahko prispevajo izjemno dragocen delež k pripravljenosti otroka za šolo in k oceni njegove pripravljenosti.

pred šolo sistematično opazujejo in beležijo napredek otrok ter v skladu s tem izvajajo dejavnosti v svoji skupini otrok, lahko prispevajo izjemno dragocen delež k pripravljenosti otroka za šolo in k oceni njegove pripravljenosti. Na podlagi spremljanj lahko tudi sistematično spodbujajo tista področja, ki so pri otroku šibka in pomembna za vstop v šolo.

Zelo smiselno je, da vsak vzgojitelj staršem pravočasno poda svoje mnenje o otroku glede všolanja, saj mu pri tem svetovalni delavec vrtca lahko da strokovno podporo.

V prilagoditvenem obdobju prvega razreda svetovalni delavec šole pomaga učiteljem in vzgojiteljem pri spremljanju prilagajanja prvošolčkov, saj je individualizacija dela z otroki nujna (Vidmar in Tymms 2009). Svetovalni delavec podpira strokovne delavce pri sodelovanju s starši in pri zagotavljanju optimalnih pogojev za kontinuiran, postopen prehod v formalno učenje in k socialni prilagoditvi posameznih otrok.

V programskih smernicah za svetovalno delo za vrtce (Čačinovič Vogrinčič idr. 2008) in osnovne šole (Čačinovič Vogrinčič idr. 2008) je delo z otroki, starši, strokovnimi delavci, vodstvom in zunanjimi institucijami predvideno znotraj dejavnosti svetovalne službe ter znotraj področij dela šole in vrtca. Hkrati pa je v smernicah med drugimi nalogami posebna skrb za optimalni razvoj otroka omenjena ravno na prehodu iz vrtca v šolo.

Prehod otrok v šolo na sistemski ravni opredeljujeta zakonodaja in koncept devetletnega šolanja otrok, ki omogočata tudi izjeme glede časa všolanja. Tako se v praksi srečujemo z zgodnjim in odloženim všolanjem otrok. Pri teh primerih s starši praviloma sodeluje svetovalna služba šole, včasih tudi vrtca. Njihovo medsebojno sodelovanje in sodelovanje s starši pomembno prispevata k optimalnemu prilagajanju otroka na odložitev ali na šolo kot na pomembno življenjsko spremembo.

3 Ocena pripravljenosti otroka za šolo

Zakon o osnovni šoli (46. in 47. člen ZOŠ) pove, da je ugotavljanje pripravljenosti otroka za všolanje obvezno, če predlog za odložitev všolanja podajo starši ali zdravstvena služba. Na podlagi pisnega soglasja staršev ravnatelj šole imenuje komisijo za ugotavljanje pripravljenosti. Ocena pripravljenosti otroka za šolo je ocena njegovega aktualnega razvoja.

Ta temelji na oceni zdravnika, psihologa in drugih strokovnjakov.

Pregled pri timu šolske medicine temelji na pravici do preventivnih zdravstvenih pregledov pred vstopom v šolo (šolski novinci). Pregled poteka ob prisotnosti

enega ali obeh staršev (Zdravniški pregled šolskih novincev b. d.).

Psihologi za oceno pripravljenosti za vstop v šolo ob pogovoru s starši in otrokom uporabljajo standardizirane psihološke instrumente in vprašalnike.

S. Sanda (2013) zbira anamnestične podatke od staršev tudi z namenom ugotavljanja, kako starši vidi-jo otroka. Poroča, da so v uporabi razvojne lestvice, npr. razvojni test Čuturić, test inteligentnosti, preizkus specifičnih sposobnosti (npr. govornih sposobnosti - lestvice splošnega govornega razvoja LSGR avtoric Marjanovič Umek, Kranjc, Bajc, Fekonja - ali lestvice za področje gibanja).

Ocenjuje se tudi čustveno in socialno funkcioniranje z opazovanjem med otrokovo igro in na podlagi ocen vzgojiteljev ter staršev.

Na Centru za psihodiagnostična sredstva v Ljubljani je psihologom za ta namen na voljo še vprašalnik o socialnem vedenju otroka SV-O avtorjev La Freniere, Dumas, Zupančič, Gril in Kavčič (2001), ki ga izpolnjujejo vzgojiteljice in pomočnice vzgojiteljic otroka v vrtcu. Vsebuje 80 postavk, opisov vedenj otroka na šeststopenjski lestvici. Osem temeljnih lestvic tvori štiri sestavljene: socialno kompetentnost, vedenje ponotranjenja, vedenje pozunanjenja in splošno prilagajanje. Preizkus pripravljenosti otrok za šolo - POŠ, ki ga je 1986 leta razvil psiholog Ivan Toličič, zajema več po-

dročij otrokovih zmožnosti: govorno razumevanje, rezoniranje, grafomotorične sposobnosti, dojetanje količin ter posredno tudi razumevanje navodil in pripravljenost za delo v skupini.

Starši se lahko februarja, v času vpisa v prvi razred, odločijo in podajo predlog za odloženi vstop otroka v šolo. Ocena pripravljenosti je lahko v nekaj mesecih spremenjena, zato je smiselno opraviti pregled tudi (in čim) kasneje.

Ocena vrtca temelji na spremljanju napredka otroka s strani vzgojitelja in/ali svetovalnega delavca. Dragoceno se zdi spremljanje napredka otroka skozi daljši čas, ki ga lahko opravljajo skupaj strokovni in svetovalni delavci v vrtcu.

Strokovnjaki staršem predložijo strokovne argumente za lažje odločanje glede odložitve. Starši potrebujejo čas, da za morebitno odložitev všolanja svojega otroka zberejo tudi več strokovnih ocen.

Prenos osebnih podatkov o otroku med institucijami

Za pridobivanje informacij o posameznem otroku običajno poskrbi svetovalni delavec šole v skladu s podpisanim soglasjem staršev na osnovi Pravilnika o zbiranju in varstvu osebnih podatkov na področju osnovnošolskega izobraževanja (2004). Strokovni delavci vrtca lahko svetujejo staršem, da šoli posredujejo podatke o otroku.

Starši se lahko februarja, v času vpisa v prvi razred, odločijo in podajo predlog za odloženi vstop otroka v šolo.

Vrtec lahko pisno oceno otrokove pripravljenosti odda staršem in jim priporoča, da jo posredujejo šoli ob vpisu v prvi razred. Starši lahko pridobijo oceno otrokove pripravljenosti od strokovnjaka druge institucije in jo posredujejo komisiji za ugotavljanje pripravljenosti na šoli.

Pogoj za tako sodelovanje staršev je vzpostavljeno zaupanje in sodelovanje vrtca s starši. To je še posebno pomembno, če otrok potrebuje našo dodatno strokovno pozornost o pripravljenosti. Ob predhodno podpisanem soglasju staršev je lahko prenos informacij med institucijami dovolj učinkovit, če poteka v zaupnem, spoštljivem in sodelovalnem profesionalnem odnosu.

Portfolio otroka

Portfolio otroka v vrtcu je v slovenskih vrtcih že dokaj preizkušena in uveljavljena oblika spremljanja otrokovega napredka in otrokove aktivne vključenosti v evalvacijo napredka. Portfolio otroka (Stritar, Sentočnik 2007) iz vrtca je lahko za strokovne delavce šole bogat vir informacij o napredku otroka. To je zbirka dokazov o tem, kaj otrok že zmore, in prikazuje kronološki pregled otrokovega napredka. Je formativen, saj spodbuja otroka k premisleku in pogovoru o uspehih, ki dokazujejo njegov napredek, in ga s tem usmerja k razvoju. Zagotavlja otrokovo aktivno vlogo ter participacijo pri izbiri dejavnosti in ugotavljanju uspeha. Portfolio otroka je njegova last in ga lahko (na pobudo šole) starši in otrok prinesejo na vpogled v šolo.

4 Sodelovanje s starši otrok, ki vstopajo v šolo

Starši imajo ob prehodu otroka v šolo ves čas pomembno vlogo. Za njih in vso družino je to zelo pomemben družinski dogodek, ki ga spremljajo globoka in čustveno obarvana pričakovanja.

V teh okoliščinah je pravočasna in ustrezna komunikacija strokovnih delavcev vrtcev in šol s starši izrednega pomena, saj omogoča ustvarjanje realnih predstav in pričakovanj staršev o zahtevah in priložnostih šole za razvoj in učenje njihovih otrok.

V primeru odložitve starši potrebujejo celovito in veljavno oceno otrokove pripravljenosti. Vloga stroke je skoraj v celoti svetovalna. Zato imajo vrtec, šola in druge ustanove nalogo, da v otrokovo dobrobit razumevajoče in strokovno informirajo starše o pripravljenosti njihovega otroka za vstop v šolo. Šole imajo med informiranjem staršev priložnost spoznati otroke ali prilagoditi svoje delo posamezni skupini prvošolcev in njenim posameznikom. To je še zlasti pomembno za ranljive skupine otrok, kot so otroci s posebnimi potrebami, in za otroke, ki prehitujejo na nekaterih razvojnih področjih. Vpis otroka v prvi razred zaradi strokovnih znanj, ki so potrebna ob tem običajno prvem stiku staršev in otrok

s šolo, praviloma opravljajo svetovalne delavke v šolah. Tudi priporočila razvojne skupine za svetovalno delo v okrožnici Zavoda RS za šolstvo iz leta 2000 (Čačinovič Vogrinčič idr. 2000) pravijo, da ta dogodek ne sme biti izključno upravno-administrativne narave, ampak da je vpis otroka v šolo priložnost za vzpostavljanje dobrega sodelovanja šole s starši. Zato priporočajo, da zanj pooblasti svetovalno delavko.

Povedano podkrepljujejo rezultati raziskave T. Kaltenekar (2008) o pričakovanih staršev glede vpisnega postopka. V anketi si večina (77 % vprašanih) staršev ob vpisu otroka v šolo želi pogovora s svetovalno delavko šole o otrokovi pripravljenosti za všolanje (67 %), o otrokovih posebnostih (31 %), o težavah pri navezovanju stikov (18 %), o govornih težavah (18 %), o zdravstvenih posebnostih (15 %), o strahovih otroka pred šolo (12 %). Iz tega vidimo, da je vpisni postopek za starše in otroke zelo pomemben dogodek tudi z vidika navezovanja stika s strokovnjakom iz šole in spoznavanja z otrokom in njegovimi značilnostmi. Zato vpis v šolo ne sme biti samo administrativni postopek, ampak priložnost za vzpostavitev zaupanja staršev in občutka varnosti pri otrocih.

Statistični podatki govorijo o porastu števila odložitve všolanja v zadnjih petih letih (SURS 2016). Vprašanje je torej, zakaj se starši vedno pogosteje odločajo za odložitev vpisa otroka v prvi razred. Odgovore na to vprašanje bodo podale analize, ki v zadnjem času potekajo v slovenskem prostoru.

Za raziskovanje tega pojava so gotovo relevantne zakonodajne in strokovne spremembe za prvo vzgojno-izobraževalno obdobje osnovne šole, ki so se zgodile v zadnjih letih: sprememba iz opisnega v številčno ocenjevanje v tretjem razredu osnovne šole (2013); posodobljeni učni načrti so opismenjevanje premaknili iz drugega v prvi razred (2011); uveden je obvezni tuji jezik v drugi razred osnovne šole (2014-2016).

EMPIRIČNI DEL

V nadaljevanju predstavljamo nekatere empirične podatke, pridobljene od svetovalnih delavcev, zaposlenih v vrtcu.

1. Mnenje svetovalnih delavcev v vrtcih o odlogu in zgodnjem všolanju otrok v osnovno šolo

Med svetovalnimi delavci v vrtcih smo opravili anketo, s katero smo preučevali njihova mnenja in izkušnje z odlogom in zgodnjim všolanjem otrok. Svetovalni delavci so anketo izpolnjevali na strokovnih srečanjih Zavoda RS za šolstvo decembra 2013. Anketo je izpolnilo 45 svetovalnih delavcev slovenskih vrtcev. Sledi nekaj frekvenčnih porazdelitev rezultatov te ankete. Tabela 1 prikazuje odgovore na vprašanje *Ali vse starše pred vstopom otrok v šolo informirate o možnosti odložitve.*

Portfolio otroka iz vrtca je lahko za strokovne delavce šole bogat vir informacij o napredku otroka.

Odgovori	Število	Delež (%)
Da	21	47
Ne	24	53
Skupaj	45	100

Tabela 1: Informiranje staršev o možnosti odložitve všolanja

Rezultati kažejo, da dobra polovica vprašanih svetovalnih delavcev možnost odloga všolanja predstavi vsem staršem.

Svetovalni delavci lahko v zvezi z informiranostjo staršev o odložitvi všolanja občasno izvedejo evalvacijo (intervjuji, anketa med starši) o celovitosti in razumljivosti podanih informacij staršem. Tako lahko dobijo podatke tudi o tem, kako je bila ta informacija sprejeta pri starših in kako je vplivala na njihovo odločanje v zvezi z všolanjem otroka.

Sledi prikaz števila odgovorov svetovalnih delavcev vrtcev na odprto vprašanje *Katere okoliščine oz. lastnosti otroka lahko podpirajo odlog všolanja.*

Odgovori svetovalnih delavcev v vrtcih	Število
Starost otroka (otroci, rojeni konec koledarskega leta)	6
Razvojni zaostanki pri otrocih	26
Posebne potrebe otrok	7
Socialna in čustvena nezrelost	24
Šibka fina motorika in grafomotorika	7
Govorno-jezikovni primanjkljaji	12
Otroci tujcev, ki ne razumejo slovensko	2
Težave v miselnem funkcioniranju	9
Nesamostojnost	2
Težave s pozornostjo in koncentracijo	2
Nesodelovanje v dejavnostih	2
Težave na več področjih	1
Neugodne družinske razmere (selitev, nasilje, rejništvo ipd.)	5
Nespodbudno okolje	2
Revščina	1
Nemoč staršev	1
Skupno število odgovorov	109

Tabela 2: Okoliščine in lastnosti otroka, ki podpirajo odlog všolanja

Iz odgovorov svetovalnih delavcev vrtcev vidimo, da so razlogi za ugotavljanje pripravljenosti za všolanje v večji meri povezani z značilnostmi otrok (npr. razvojni zaostanki in socialno-čustvena nezrelost) v primerjavi s težavami, ki izvirajo iz družinskega okolja. Lahko sklepamo, da so pozorni predvsem na otroke z različnimi razvojnimi težavami. Nekoliko manj pa so usmerjeni na značilnosti, ki jih povezujejo s »šolskimi« spretnostmi, kot so fina motorika, grafomotorika, samostojnost, pozornost in koncentracija. Istočasno svetovalni delavci manjkrat navajajo razloge za odložitve všolanja otrok, ki izvirajo iz njihovega neugodnega okolja (nespodbudno okolje, nasilje v družini, rejništvo, nemoč staršev ipd.).

Sledijo odgovori svetovalnih delavcev na vprašanje *Kdo največkrat predlaga odlog všolanja za otroka.*

Iz rezultatov je razvidno, da po ocenah svetovalnih delavcev vrtcev pobudo za odlog všolanja otroka največkrat podajo starši in skrbniki. Njim sledijo strokovni delavci vrtca. Manjkrat odložitve predlagajo same svetovalne delavke, najmanjkrat pa strokovnjaki iz drugih institucij.

Odgovor na vprašanje, kako skladni so predlogi vzgojiteljev in staršev, bi nam dodatno osvetlil stopnjo sodelovanja strokovnih delavcev s starši in podal usmeritve za nadaljnje delo - ali poglobljati spremljanje napredka otroka eno leto pred vstopom v šolo in se povezovati s šolo zaradi spremljanja otroka več let ali se predvsem usmeriti v sodelovanje s starši in spodbujati njihovo spremljanje napredka otroka.

Vzgojitelji imajo možnost sistematično spremljati napredek otrok dalj časa v različnih okoliščinah in dejavnostih ter interakcijah otrok z vrstniki in odraslimi. Še posebno je to pomembno v letu pred vstopom v šolo. Zato se nam zdi njihova ocena še posebno dragocena. Spremljanje napredka otroka s strani staršev pomeni podporo v procesu upoštevanja območja otrokovega bližnjega razvoja ter skupno prizadevanje staršev in strokovnih delavcev v podpiranju otrokovega prihodnjega razvoja.

Med ostale pobudnike pridobivanja ocene o pripravljenosti otroka za všolanje vprašani navajajo še komisije za usmerjanje, izvajalce dodatne strokovne pomoči za otroke s posebnimi potrebami in šolo.

Sledi prikaz odgovorov svetovalnih delavcev na vprašanje *Kje je za otroka najbolje opraviti psihološki pregled za namen ocene pripravljenosti za šolo.*

Možni odgovori	Delež odgovorov (%)
V vrtcu	46
V šoli	21
V zunanji instituciji	33
Skupaj	100

Tabela 3: Odgovori glede kraja izvajanja psihološkega pregleda

Iz rezultatov je razvidno, da vprašani dajejo prednost oceni pripravljenosti otroka za šolo psihologu v vrtcu (46 % odgovorov), torej znanemu okolju in otroku znani osebi. Psiholog, ki je zaposlen v vrtcu, lažje prilagodi čas ocenjevanja, otroka lahko tudi večkrat sreča za ta namen kakor tudi, da od strokovnih delavcev vrtca zbere več avtentičnih informacij o otroku. Lahko tudi sam, v naravnem okolju, med otrokovimi vsakodnevni dejavnostmi, opazuje otroka oddelku vrtca.

Njegova ocena je lahko celovita.

Pri teh moramo upoštevati dejstvo o manjšem deležu zaposlenih psihologov v vrtcu.

Psihologu iz zunanje institucije so vprašani za ocenjevanje pripravljenosti dali prednost v 33 odstotkih primerov.

Razlogi so lahko v njegovi večji izkušnosti pri ugotavljanju pripravljenosti zaradi večjega števila tovrstnih psiholoških pregledov.

Prednost oceni pripravljenosti za všolanje je šolskemu psihologu dodelilo 11 odstotkov vprašanih. Psiholog, zaposlen v šoli, je v prednosti, saj pozna šolske zahteve in okolje, v katerega prihaja otrok, in je v prihodnosti lahko aktivno vključen v času otrokovega prilagajanja.

V anketi smo ugotovili tudi, da so stališča do zgodnjega všolanja otrok pri polovici svetovalnih delavk vrtca odklonilna, druga polovica zagovarja oceno pripravljenosti za vstop v šolo za posameznega otroka. Gotovo ta tema zahteva več prihodnega raziskovanja tudi v smeri spoznavanja ozadja subjektivnih teorij svetovalnih

delavcev in drugih dejavnikov, kot so značilnosti okolja vrtca, dolžina vključenosti otrok v vrtec pred všolanjem idr.

2. Skupne ugotovitve in usmeritve skupine svetovalnih delavcev vrtcev in šol na temo prehoda otrok v osnovno šolo

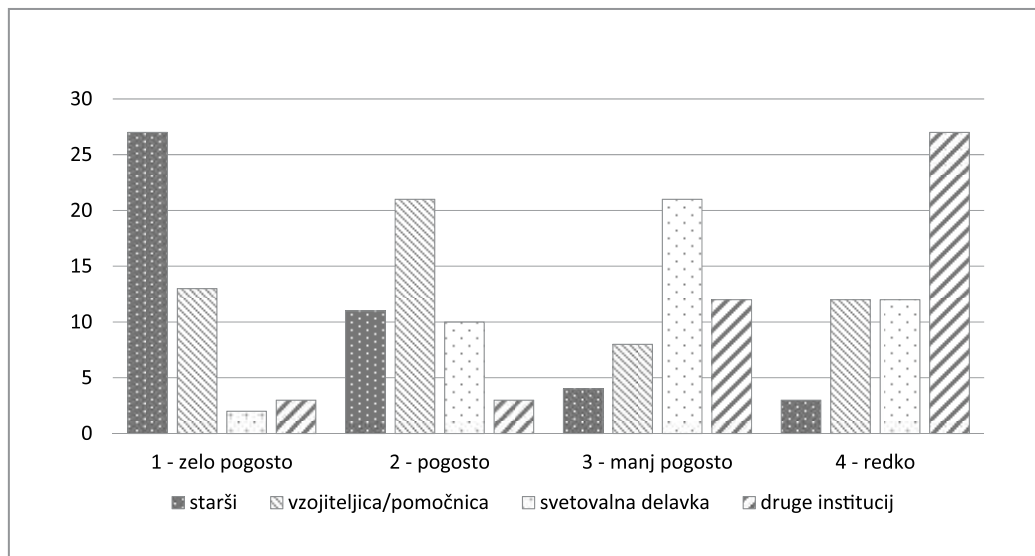
Želeli smo predstaviti izhodišča in razpravljati o prehodu otrok v šolo skozi njihove izkušnje in trenutno prakso, s poudarkom na dveh vidikih: vidik pripravljenosti otroka za všolanje in vidik medinstitucionalnega sodelovanja. Sledi zapis skupnih ugotovitev in predlogov sodelujočih.

Na **treh srečanjih svetovalnih delavcev vrtcev in šol** Dolenjske, ki so potekala času od januarja do marca 2016 v organizaciji Zavoda RS za šolstvo, je sodelovalo 10 do 15 udeležencev.

PREHOD V OŠ: UGOTOVITVE IN PREDLOGI ZA OBE SKUPINI SVETOVALNIH DELAVCEV

1. Zaradi obsega in pomena nalog s področja prehoda iz vrtca v šolo je pomembno, da so ta dela razvidna v letnem delovnem načrtu svetovalnega delavca vrtca oz. šole, da so ustrezno časovno opredeljena in spremljana ter samoevalvirana.
2. Svetovalni delavci sodelujejo z vodstvom pri organizaciji različnih srečanj:
 - a) dejavnosti, da predšolski otroci pred vstopom v šolo spoznavajo prostore in dejavnosti šole,
 - b) medvrstniške dejavnosti oddelkov vrtca in prvega razreda za namen bogatenja otrokovih izkušenj o šoli in povezovanja šolarjev z otroki vrtca in šole,
 - c) izmenjave izkušenj med vzgojitelji in učitelji v prvem razredu - medsebojne predstaviti

Dogodek ne sme biti izključno upravno-administrativne narave, ampak da je vpis otroka v šolo priložnost za vzpostavljanje dobrega sodelovanja šole s starši.

Grafikon 1: Prikaz števila pogostosti pobud za odložitev všolanja glede na predlagatelja (1 – najbolj pogosto, 2 – pogosto, 3 – manj pogosto, 4 – redko)

- ve dela in pristopov vzgojiteljev in učiteljev ter konceptov zgodnjega in formalnega učenja ter pogovori o značilnostih otrok za lažji prehod.
3. Ranljivim skupinam otrok, kot so otroci s posebnimi potrebami, priseljeni otroci, otroci iz disfunkcionalnih družin, nesposobnega in revnega okolja, romski otroci, otroci preveč zaščitniških staršev itd., je treba nameniti posebno strokovno pozornost, kot je podpora strokovnih delavcev pri čim zgodnejšem odkrivanju in individualizaciji pristopa otrok iz ranljivih skupin ter sodelovanje z njihovimi starši (razumevanje, da starši potrebujejo čas, da sprejmejo posebnosti v razvoju otroka; strokovna podpora, tolmači za priseljence ipd.).
 4. Ozaveščati lastne subjektivne teorije o pripravljenosti otrok za všolanje; spodbujati prilagajanje pristopov v prvem razredu šole mlajšim otrokom pri vseh strokovnih delavcih v vrtcih in šolah glede na spremembe in spoznanja stroke.
 5. Če se odločitev staršev o odložitvi všolanja razlikuje od ocene svetovalnega delavca vrtca ali šole, jim svetujemo, da poiščejo drugo strokovno mnenje.

PREHOD V OŠ: PREDLOGI ZA SVETOVALNE DELAVCE V VRTCIH

1. Zagotoviti vzgojiteljem strokovno podporo v zvezi s preходом otrok v šolo.
 - Seznanjati vzgojitelje z značilnostmi otrok za lažji prehod otrok v obdobju eno leto pred vstopom otroka v šolo. Seznaniti jih o možnosti odloženega in zgodnjega všolanja otroka.
 - Pomoč vzgojiteljem pri načrtnem spremljanju otrokovega razvoja in značilnosti na podlagi opazovanj ter pri načrtovanju in izvajanja dejavnosti v oddelku, ki podpirajo razvoj glede na ugotovljeno območje aktualnega razvoja.
 - Otroka lahko za ta namen opazuje in spremlja tudi svetovalna delavka in poda skupaj z vzgojiteljico opažena vedenja otroka in svojo oceno (v skladu s soglasjem staršev).
 - Posvetiti posebno skrb otrokom z odstopanjem v razvoju; jih pravočasno prepoznati in individualizirati pristope.
 - Opolnomočiti vzgojitelje za sporočanje lastnih opažanj o otroku na podlagi sistematičnih opazovanj in beleženj napredka otroka (npr. kaj je objektivno opažanje in kaj subjektivna sodba, kakšen je napredek na podlagi dveh ali več opazovanj otrokovega vedenja, sodelovanja, izdelkov - portfolio otroka).
2. Dejavnosti s starši na temo prehoda v šolo
 - Na septembrskem roditeljskem sestanku (eno leto pred vstopom v šolo), informirati starše o npr. razlikah med značilnostmi zgodnjega in formalnega učenja (prilagojeno), pojasniti jim dinamičnost razvoja otroka v tej starosti in čustvovanja otroka ob prehodu in pomoči, obli-

kovanje realnih pričakovanj do šole, predstaviti zaželene značilnosti pri otroku za lažji prehod v šolo in sprejemljiva odstopanja zaradi hitrih napredovanj v otrokovem razvoju, seznaniti starše s postopkom za odložitev vstopa v šolo. Namen: pomagati staršem oblikovati realna pričakovanja glede prehoda v šolo in poudarjati dobrobit otroka.

- Sodelovati z vzgojiteljico pri pogovornih urah z nekaterimi starši.
- Prepoznati značilnosti pretirano zaščitniškega stila vzgoje (Juul 2015; Žorž 2013) pri posameznih starših in se pogovoriti z njimi. V oceno pripravljenosti vključiti, kako starši vidijo otroka.
- Mnenje vzgojiteljice o pripravljenosti otroka za šolo in rezultate psihološkega testiranja v vrtcu predstaviti staršem otroka do vpisa v šolo. Raziskati razloge za morebitna razhajanja med oceno vzgojiteljice in psihološko oceno, kot npr. nezaupanje staršev v šolski sistem, preveč zaščitniška vzgoja ipd.
- Posameznim staršem zagotoviti informacije o zunanjih institucijah in različnih strokovnjakih za oceno odloga všolanja v zunanjih ustanovah in pri različnih strokovnjakih. Starši na podlagi več mnenj in svojih opažanj lažje sprejmejo odločitev glede odložitve vstopa otroka v šolo.

PREHOD V OŠ: PREDLOGI ZA SVETOVALNE DELAVCE V ŠOLAH

1. Strokovne delavce v prvem razredu opolnomočiti v skrbi za spremljanje otrok v obdobju uvajanja v šolo in za individualizacijo pristopov pri delu z otroki.
 - Izobraževanje učiteljev o značilnostih zgodnjega učenja in pomena igre za učenje ter značilnostih šestletnih otrok. Krepitev strokovnega vpliva z znanji in pogledi vzgojiteljic v tandemih z učiteljicami ter znotraj aktivov strokovnih delavk prvih razredov.
 - Podpora učiteljem pri spremljanju napredka otrok in pri individualizaciji dela.
 - Več let spremljati napredek starejših učencev, ki so imeli odložen vstop, in ugotovitve predstaviti strokovnim delavcem.
2. Dejavnosti s starši otrok pred vstopom v šolo in s starši učencev prvega razreda
 - Vpis otrok v prvi razred vključuje administrativni in strokovni del. Vabilo nasloviti na starše in otroka. Za svetovalnega delavca šole je to priložnost dobiti najpomembnejše informacije od staršev in načrtovati morebitni ponovni sestanek s starši, ki razmišljajo o odlogu všolanja.
 - Običajno je to prvi stik staršev in otrok s šolo. Če okoliščine dopuščajo, je zaželeno, da je >

otrok prisoten ob vpisu v šolo, saj ga tako aktivno vključujemo v celoten proces in ta izkušnja lahko prispeva k oblikovanju otrokovih realnih predstav o šoli in pozitivnih čustev, povezanih s šolo.

- Na roditeljskih sestankih informirati starše o zaželenih in pričakovanih lastnostih otroka ob prehodu. Po potrebi na individualnih srečanjih s starši svetovalni delavec pridobi podatke o otroku, njegovih posebnostih, na podlagi katerih v sodelovanju s starši pridobi druga strokovna mnenja glede morebitne odložitve všolanja. Kasneje pa podpira učitelja v individualizaciji vzgojno-izobraževalnega dela v prvem razredu za tega otroka.
- V primerih ugotavljanja pripravljenosti otroka zbirati podatke o otroku (v skladu s soglasjem staršev) iz različnih virov. Staršem svetovati, pomagati pri odločanju glede všolanja njio-

vega otroka. Ker je to za starše včasih zahteven proces, ponuditi staršem možnost večkratnih pogovorov v obdobju med vpisom in njihovo končno odločitvijo.

V nadaljevanju bodo predstavljeni empirični podatki pridobljeni od staršev vrtčevskih otrok, in so eno leto pred vstopom v šolo.

3. Rezultati ankete za starše o zaželenih lastnostih otrok za njihov lažji prehod v šolo

Namen zbiranja ocen staršev je bil ugotoviti, kako oni razvrščajo nekatere lastnosti otrok glede pomembnosti za lažji prehod v šolo.

Septembra 2016 smo v spletni anketi skupaj z Vrtcem Pedenjped iz Novega mesta pridobili podatke na vzorcu 29 staršev otrok, ki so eno leto pred vstopom v šolo. Zastavili smo dve vprašanji: o značilnostih otrok za lažji prehod v šolo in o njihovih

Značilnosti otrok	Število odg. rang 1	Število odg. rang 2	Število odg. rang 3	Skupaj (rangi 1, 2 in 3)
Samostojnost	19	3	3	25
Samozavest	4	4	1	9
Zaznavanje sebe	0	5	1	6
Socialne spretnosti	3	2	3	8
Pozornost	0	3	4	7
Motivacija	1	2	1	5
Slovenščina – jezikovne zmožnosti	0	3	1	4
Grobe motorične spretnosti	0	0	1	1
Fine motorične spretnosti	0	1	0	1
Zaznava: vid in sluh	1	1	2	4
Čustvene spretnosti	0	0	2	2
Miselne spretnosti	0	3	1	4
Vztrajnost	0	0	4	4
Osnovne bralne in računske spretnosti	0	1	0	1
Telesni razvoj	0	0	4	4
Prožnost	0	0	0	0
Ustvarjalnost in domišljija	1	1	1	3
Druge (navedite)	-	-	-	-

(1 - najbolj pomembna lastnost; 17 - najmanj pomembna lastnost)

pričakovanih do vrtca in šole v času pred vstopom v šolo in po njem.

Instrument avtorja Niklasa iz leta 2011 vsebuje seznam in opise sedemnajstih značilnosti otrok. Na vzorcu slovenskih vzgojiteljev in učiteljev prvega razreda ga je uporabila Maša Vidmar in rezultate objavila v prejšnji številki naše revije (Vidmar, 2017). Isti seznam značilnosti otrok za lažji prehod smo nekoliko priredili staršem in ga uporabili na našem vzorcu.

Sledijo prikazi frekvenčnih porazdelitev z interpretacijo.

Rezultati kažejo frekvence zaželenih lastnosti otroka za vstop v šolo po izborih staršev.

Zaradi majhnega in nereprezentativnega vzorca ne moremo posploševati rezultatov, ampak jih obravnavamo kot možne tendence.

Ugotavljamo, da med pomembnimi značilnostmi otrok po ocenah staršev izstopa samostojnost otroka. Sledijo ji samozavest, socialne spretnosti, pozornost in koncentracija ter zaznavanje sebe.

Ocene pomembnosti enakega seznama sedemnajstih značilnosti otrok za lažji prehod (Vidmar 2017) kažejo sovpadanje zaželenih lastnosti pri otrokih ob prehodu med vzgojitelji in učitelji. Strokovni delavci nadalje navajajo kot pomembne socialno kompetenco, vztrajnost, koncentracijo/pozornost, čustvene spretnosti in jezikovne zmožnosti v slovenščini.

Starši enako kot strokovni delavci kot najbolj pomembno značilnost navajajo samostojnost otroka. Starši za razliko od strokovnih delavcev kot bolj pomembne lastnosti za lažji prehod v šolo ocenjujejo samozavest, socialne spretnosti in zaznavanje sebe. Njihova pričakovanja so v smeri večščin, pomembnih za različne življenjske okoliščine, strokovni delavci pa izpostavljajo značilnosti, ki jih povezujemo s šolskim delom (Vidmar 2017).

V anketi smo starše še vprašali, kakšno podporo in informacije od vrtca in od šole v obdobju prehoda pričakujejo družine. Od vrtca starši pričakujejo, da pri otroku razvija socialne spretnosti, samostojnost, fino motoriko; da otroka spodbuja, ravna sočutno, potrpežljivo in hkrati zahtevno, v skladu z napovedanimi pravili. Starši si želijo informacij o otrokovem razvoju ter otrokovih močnih in šibkih področjih.

Pričakovanja staršev do šole po eni strani odražajo njihovo okupiranost s socialno-čustvenimi vidiki prilaganja otrok na šolo. Vstop v šolo je pomemben mejnik za otroka in družino, saj pričakujejo veliko spremembo, ki bo prinesla več strukture v družinsko življenje in več izzivov. Predvsem je pomembno, da so starši zainteresirani za dobro izmenjavo informacij z učitelji. Zato je to odlična priložnost za dobro sodelovanje, da bi tako zagotavljali optimalen napredek otroka.

Sklep

Strokovno (so)delovanje v dobrobit otrok in za njihov optimalni razvoj ob prehodu v šolo je pomembno področje delovanja svetovalnih služb vrtcev in osnovnih šol.

Naloga vrtca in šole je individualizirati razmerje med kontinuiteto (»mehki« prehod) in diskontinuiteto (uvajanje sprememb, razvojnih in učnih izzivov) ob prehodu otroka v šolo, saj pri posameznem otroku obstajajo različna področja in različne stopnje pripravljenosti za šolo, med drugimi tudi pripravljenost za (formalno) učenje. Pri zagotavljanju kontinuiranega prehoda iz zgodnjega v formalno učenje ima ključno vlogo prav igra otrok.

Aktivna vključenost otroka v dejavnosti ob prehodu v šolo krepi predvsem pozitivna čustva in obratno - aktivno udeležbo otroka lahko pričakujemo, če pri njem prevladujejo pozitivna čustva v zvezi s prehodom v šolo. Zaradi intenzivnosti pozitivnih in negativnih čustev (predvsem strah pred neznanim) v času prehoda je prav, da otrokom ponudimo prostor in čas tako v vrtcu kot v šoli za pogovore, v katerih otroci izražajo svoja pričakovanja, prve izkušnje s šolo in čustva, ki spremljajo te izkušnje.

Otrok mora biti čim bolj prepričan v svoje moči, da bi lahko pri njem prevladovala pozitivna čustva o šoli, ki ga bodo spodbujala v razvoju in učenju. Prehod v šolo za vsakega otroka predstavlja priložnost za rast, če upoštevamo njegove individualne potrebe in uravnavamo naše pristope tako na njegovo kognitivno kot tudi na čustveno-socialno raven.

V času prehoda v šolo portfolio otroka lahko omogoča njegovo večjo participacijo, če ga otrok skupaj starši lahko prinese v šolo. Portfolio prinaša strokovnim delavcem šole veliko formativnih informacij o otrokovem preteklem napredku, s čimer zagotavljamo pomembno kontinuiteto prenosa informacij o otroku med vzgojitelji in učitelji. Ta je še posebno pomembna za individualizacijo vzgojno-izobraževalnega dela v prvem razredu.

Pri nalogah, povezanih s prehodom v šolo, igra pomembno vlogo svetovalna služba vrtca in šole (npr. pri sodelovanju institucij, pri ocenah pripravljenosti in ocenah za zgodnji vpis otroka v šolo, pri strokovni podpori vzgojiteljem in učiteljem ob tem prehodu). Njihov prispevek je v spremljanju napredka posameznega otroka, ocenjevanju tveganj glede všolanja, individualizaciji vzgojno-izobraževalnega dela, sodelovanju s starši idr.

Strokovne ocene o pripravljenosti otroka za vstop šolo lahko pridobimo iz dveh virov: iz vrtca (na podlagi celostnega spremljanja razvoja in napredka otroka s strani vzgojitelja in svetovalnega delavca) ter od strokovnjakov drugih institucij, ki podajo strokovno oceno o trenutni pripravljenosti otroka za všolanje.

Z večletnim spremljanjem napredka otrok, pri katerih je šlo za zgodnje ali odloženo všolanje, bi pridobili sistematične podatke o značilnostih teh otrok, razlo-

gih za odstopanja pri všolanju in otrokovem kasnejšem napredku. Tako sistematično zbrane izkušnje bi pomagale strokovnim delavcem in staršem pri ocenah in odločanju glede všolanja ter ustanovam pri postavljanju sistemskih usmeritev za všolanje bodočih generacij otrok.

V šolskem letu 2015/16 je bila vključenost pet in šest let starih otrok v slovenske vrtce 92-odstotna (SURŠ 2016). Število odložitve všolanja opazno narašča. Zaradi teh podatkov se zdi pomembno strokovno pozornost usmeriti k spremljanju napredka otrok, ki niso bili vključeni v predšolske ustanove, pa tudi razlogom za naraščajoče število odložitve všolanja otrok.

Zato bi bile nujne analize, ki bi ugotavljale, ali so vzroki za večanje števila odlogov všolanja povezani s pritiski storilnostne družbe in odzivi staršev z zaščitniško vzgojo otrok. Ob tem bi lahko ugotavljali, ali preslaba informiranost staršev ob uvajanju novosti v prvo triletje pri njih ustvarja predstavo o storilnostno naravnem vzgojno-izobraževalnem delu v prvih letih osnovne šole. Veljalo bi tudi ugotavljati prepričanja

svetovalnih in drugih strokovnih delavcev, ali se devetletka dobro prilagaja eno leto mlajšim otrokom v prvem razredu ter ali se zadnja leta večajo razlike med otroki glede pripravljenosti za všolanje.

Ugotavljamo, da ni zbranih slovenskih podatkov in raziskav o stališčih in izkušnjah svetovalnih delavcev z odlogom in zgodnjim všolanjem otrok. Ker so ravno njihove strokovne odločitve na tem področju pomembne, je priporočljivo, da svetovalni delavci posodablajo svoja znanja na tem področju in da skupaj spremljamo njihova stališča.

Ugotavljamo, da starši od vrtcev in šol v času prehoda pričakujejo in želijo informacije o otrokovem napredku in o zahtevah šole, ob vpisu v šolo pa pogovor o otroku, kasneje pa še izmenjavo informacij z učitelji. Starši se s strokovnimi delavci strinjajo v oceni, da je samostojnost otroka njegova najbolj zaželena lastnost za vstop v šolo. To nam kaže na enega izmed možnih ciljev za skupna prizadevanja strokovnih delavcev in staršev za dobrobit in optimalni razvoj otrok ob prehodu v osnovno šolo. <

Viri in literatura

1. Bregant, T. (b. l.). Naši malčki so neutrudni iskalci in raziskovalci - to je vrojeno v umnega človeka. Dostopno na http://www.vrtcandersen.si/tl_files/DOKUMENTI/sola-za-starse/povzetki-srecanj/IzrocekBregant.pdf.
2. Dockett, S. in Einarsdottir, J. (2016). Continuity and Change in the Transition to School. V: 26th EECERA Annual Conference, Dublin, Ireland (Abstract book), str. 238-239. Dostopno na: <http://www.eecera.org/custom/uploads/2016/09/dublin-2016.pdf> (20. 12. 2016).
3. Čačinovič Vogrinčič, G. idr. (2000). Vpis otrok v vrtce in osnovno šolo. Priporočila za ravnanje svetovalne službe. Okrožnica za osnovne šole.
4. Čačinovič Vogrinčič idr., (2008). Programske smernice. Svetovalna služba v vrtcu. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
5. Čačinovič Vogrinčič idr., (2008). Programske smernice. Svetovalna služba v OŠ. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
6. Juul, J. (2015). Kompetentni otrok. Radovljica: Didakta.
7. Kaltenekar, T. (2008). Svetovalne potrebe staršev pri vstopu šestletnikov v šolo. Sodobna pedagogika, št. 2/2008, str. 142-157.
8. Kurikulum za vrtce. (1999). Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport in Urad za razvoj šolstva.
9. Marjanovič Umek, L. (2010). Govorna kompetentnost malčkov in otrok kot napovednik zgodnje in kasnejše pismenosti. Sodobna pedagogika, letnik 61 = 127, št. 1, str. 28-45.
10. Marjanovič Umek L. (2006): Učinek vrtca na otrokov razvoj in učenje. Dostopno na: <http://www.pef.uni-lj.si/ceps/dejavnosti/sp/povzetek%20CEPS%20-%20ucinek%20vrtca.pdf> (20. 12. 2016).
11. Marjanovič Umek, L., Fekonja, U in Bajc, K. (2006). Dejavniki otrokove pripravljenosti za šolo. Psihološka obzorja, št. 2, str. 31-51.
12. Pravilnik o zbiranju in varstvu osebnih podatkov na področju osnovnošolskega izobraževanja. (2004). Uradni list RS, št. 80/2004, str. 9735. Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=50375>. (20. 12. 2016).
13. Resman, M. (1999). Filozofija šolskega oz. vrtčevskega svetovanja in svetovalne službe. V: M. Resman, J. Bečaj, T. Bezić, G. Čačinovič Vogrinčič in J. Musek. Svetovalno delo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah, str. 63-65. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
14. Sanda, S. (2013). Psihološki pregled ob prehodu otroka iz vrtca v šolo. Študijsko srečanje ŠSD (interno gradivo s srečanja).
15. Somolanji Tokić, I., Kretić Majer, J. (2013). Dijete kao aktivni sudionik polaska u školu. Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja, Vol. LXI, št. 1, 2015, str. 103-111. Dostopno na: <http://hrcak.srce.hr/152312> (20. 12. 2016).
16. Stritar, U. Sentočnik, S. (2007). Otrokov portfolio v vrtcu. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
17. SURS, Statistični Urad Republike Slovenije. (2016). SI-STAT Data Portal. Dostopno na: http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/09_izobrazevanje/03_predsol_vzgoja/01_09525_otroci_vrtci/01_09525_otroci_vrtci.asp (20. 12. 2016).
18. Vidmar, M. (2017). Prehod iz vrtca v šolo: pogledi in izzivi. Šolsko svetovalno delo, letnik XX, št. 3-4. Str. 13-22.
19. Vidmar, M. in Tymms, P. (2009). Preizkus temeljnih kompetentnosti otrok ob vstopu v šolo (PIPS). Ljubljana: Pedagoški inštitut.

20. Vigotski, L. S. (2010). Mišljenje in govor. Ljubljana: Pedagoška fakulteta in Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
21. Zakon o osnovni šoli. (2016). Uradni list RS št. 81/06. Dostopno na: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO448> (20. 12. 2016).
22. Zdravniški pregled šolskih novincev. (b. d.) Dostopno na: http://www.mz.gov.si/si/delovna_podrocja/javno_zdravje_preprecevanje_bolezni_in_krepitev_zdravja/obvladovanje_kronicnih_nenalezljivih_bolezni_in_stanj/preventivni_zdravstveni_pregledi/preventivni_pregledi_novorojenckov_predsolskih_in_solskih_otrok_mladine_in_studentov/ (20. 12. 2016).
23. Zupančič, M. in Kavčič, T. (2007). Otroci od vrtca do šole: razvoj osebnosti in socialnega vedenja ter učna uspešnost prvošolcev. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
24. Žorž, B. (2013). Razvajenost, rak sodobne družbe. Celje: Mohorjeva družba.